

**VASISHTHA
GROUP OF
SCHOOL**

જાઈનાન્શિયલ અવેરનેસ

ગ્રાણાકીય જાગૃતતા માટે મક્કમ કદમ ...

અંક : ૪ | જૂન : ૨૦૨૬

બાળકોને 'આર્થિક' સંસ્કાર કેવી રીતે આપીશું ?

ગત વર્ષે ભારતમાં લગભગ ૨૩ લાખ ઓનલાઈન ડ્રોડ નોંધાયા. એમાં મોટાભાગના આર્થિક છેતરપિંડીના કેસ છે. જ્યાં માણસ છે ત્યાં છેતરવું અને છેતરાવાનું રહેવાનું અને ટેકનોલોજીએ જેમ બીજી બાબતો સરળ બનાવી છે એમ જ 'આર્થિક છેતરપિંડી' પણ સરળ બનાવી છે. તો શું બાળકોને આર્થિક વ્યવસ્થાપન ન શીખવવું જોઈએ ? સવાલ એ નથી કે બાળકોને નાનપણથી પૈસા પાછળ દોડતાં કરીએ પરંતુ જીવનનાં ઘણાં મહત્વના પાસાઓ જેનાં પર અવલંબે છે એ આર્થિક બાબતની વાસ્તવિક સમજ મળે એવું ગોઠવવું તો જોઈએ. અલબત્ત, વિશ્વની ૩૩% શાળાઓએ 'જાઈનાન્શિયલ લિટરસી' (આર્થિક સાક્ષરતા) નામે એક વિષય ભણાવવાનું ધીમે ધીમે શરૂ કર્યું છે. એનો આનંદ છે. પરંતુ આપણું બાળક જ્યાં ભણવા જાય છે એ શાળામાં આર્થિક શિક્ષણ ન આપવામાં આવતું હોય તો ? તો ફિક્કર નહીં. 'અપ્પ દીપો ભવઃ' ચાલો આપણે ઘરે શું શું કરી શકીએ જેથી બાળકો પોતાનું આર્થિક વ્યવસ્થાપન સરસ રીતે કરી શકે એની યાદી બનાવીએ.

૧) આર્થિક નિર્ણયોમાં બાળકોને જોડીએ.

બાળકને પ્રત્યેક પસંદગીની પ્રક્રિયામાં ઉતારવું પડશે; દર વખતે બાળકને બદલે આપણે નિર્ણય કરી લઈએ તો એનામાં એ કુનેહ નહીં વિકસે. એણે એની બચતમાંથી કપડાં ખરીદવા છે કે રમકડાં એ પસંદગી બાળક કરે ત્યારે એની સાથે બંનેના લાભાલાભ ચર્ચીએ. તદુપરાંત, પરિવાર માટે પણ કશુંક ખરીદવાનું હોય ત્યારે બાળક સાંભળે એમ ઓછામાં ઓછું બે વખત આપણે સૌને પૂછવું જોઈએ “ શું આ વસ્તુની આપણને ખરેખર જરૂર છે ? અત્યારે જ જરૂર છે ? ” આવા પ્રશ્નો બાળકોને અગ્રીમતા નક્કી કરતાં શીખવે છે.

ઉદાહરણ તરીકે, પારિવારિક પ્રવાસમાં જતાં પહેલાં આખા પ્રવાસનો અંદાજિત ખર્ચ કેટલો કરીશું એનું આયોજન કરવું જોઈએ અને બાળક જો લખી શકતું હોય તો એની પાસે જ યાદી બનાવવી જોઈએ કે મુસાફરી ખર્ચ, ભોજન, રહેવાનો, ખરીદીનો,

ઈમરજન્સી વગેરે ખર્ચનો એક અંદાજ કાઢીએ. જો આમ ન કરીએ તો બાળકો એમ જ માનવા લાગે કે જેટલાં રૂપિયાની જરૂર પડશે એટલા પગપા કે મમ્મી પાસે હોય જ છે અથવા હશે જ. આ બધું જ જોખમી છે કારણ કે આવું વિચારનાર બાળક આગળ જતાં બેકામ બનતું હોય છે અને એને એમ પણ લાગવા લાગે છે કે “ મારે જેટલાં રૂપિયા જોઈએ એટલા મને આપવા એ મારા વાલીની ફરજ છે.” આના બદલે આર્થિક નિર્ણયોમાં બાળકોને સાથે રાખીએ ત્યારે એને ખ્યાલ આવે છે કે કુટુંબના સામૂહિક રૂપિયા સૌ માટે છે અને ક્યારેક મારી ઈચ્છા પ્રમાણે મને ન પણ મળે.

હવે તો મોબાઈલમાં એવી એપ્લીકેશન (દા.ત. Home, Budget, Piggybot, Bankaroo વગેરે) પણ આવે છે જેમાં આપણે આવક, જાવક અને ખર્ચની વિવિધ માહિતીઓ દાખલ કરીએ તો એ આપણને ઝડપથી બધી ગણતરીઓ કરી આપે છે. બાળકનું બચત - બોક્સ બનાવીએ એમાં ત્રણ વિભાગ બનાવએ : (૧) નજીકના ભવિષ્યમાં જે વસ્તુ ખરીદવાની છે તે માટેની બચત, (૨) લાંબા સમયે ખરીદી કરવા માટે એકઠાં કરવા માટેની બચત અને (૩) ભગવાનનો ભાગ, આ ત્રીજો ભાગ પરિવાર માટે અથવા તો બહાર કોઈને કશુંક આપવા માટેની બચત બને જેથી એક બહુ મોટું જીવન મૂલ્ય પણ કેળવાય. આર્થિક બાબતોથી ઊભો થતો તણાવ અટકાવવા માટે બાળપણમાં જ આ બજેટની સમજ આવી જાય તો આગળ જતાં અનેક પ્રકારની આર્થિક ગૂંચવણોમાંથી બચી શકાય. બાળકોને રમત-રમતાં પણ બજેટીંગ શીખવી શકીએ જેમ કે 'મોનોપોલી' 'નવો વ્યાપાર' 'ધ ગ્રેઈમ ઓફ લાઈફ' કે પછી 'પે-ડે' જેવી રમતોનો પણ ઉપયોગ થઈ શકે.

૨) ખર્ચની મર્યાદા અને જવાબદારી નક્કી કરીએ.

બાળકને એની જરૂરિયાત પૂરી કરવા માટે અઠવાડિયે/મહિને કેટલા રૂપિયા મળશે એ નક્કી કરીએ. જેથી બાળકોમાં એક મર્યાદિત

રકમમાં પોતાની જરૂરિયાતોને કેમ સંતોષવી એની સમજ વિકસે છે. મારા ભત્રીજા સાથે હું નાસ્તાનો ડબ્બો ખરીદવા માટે ગયો . એણે દુકાનમાંથી એને ગમતો એક સુંદર ડબ્બો પસંદ કર્યો જેમાં લાઈટ થતી હતી અને એની કિંમત રૂ. ૪૦૦/- હતી. મેં એને કહ્યું કે તારા નાસ્તાના ડબ્બા માટે મારું બજેટ રૂ. ૨૦૦/- જ છે એટલે ઉપરના જેટલાં રૂપિયા થાય એ તારી બચતમાંથી ખર્ચીશું. એટલે એણે અનેક ડબ્બાઓ જોયા, તેની કિંમત ગણી અને છેલ્લે તુરંત જ રૂ. ૨૩૦/- વાળો એક ડબ્બો પસંદ કર્યો. આમાં ખર્ચની મર્યાદા અને જવાબદારી બંને નક્કી થયું.

પૈસાની ધીમે ધીમે બચત કરવાથી બાળકોમાં ધૈર્ય વિકસે છે. આજકાલ દરેક બાળકોમાં ઝડપ વધે છે એટલે આપણને સૌને ‘‘ઈન્સ્ટન્ટ ગ્રેટીફિકેશનની’’ ટેવ પડી ગઈ છે અર્થાત જ્યારે ઈચ્છીએ ત્યારે સુખ મળવું જોઈએ, આ જોખમી વ્યસન છે. બાળકો માટે કોઈ બાબતની રાહ જોવી થોડી મુશ્કેલ તો છે પણ એની પણ એક રીત છે. ઉદાહરણ તરીકે, બાળકને એમ કહીને પ્રોત્સાહિત કરી શકાય કે જો એ અમુક વસ્તુ એક અઠવાડિયું મોડી ખરીદે તો તેને અમુક પ્રકારની વિશેષ ભેટ આપી શકાય. મન થાય ત્યારે તુરંત જ ખરીદવાથી ઘણીવાર છેતરવાનું કે વસ્તુ મોંઘી મળવાની શક્યતાઓ વધી જાય છે એવી વાતો ઘરમાં વારંવાર કરીએ. ઘણીવાર એવું બને કે આપણે કોઈ વસ્તુ અમુક દિવસો પછી ખરીદીશું એવો નિર્ણય કરીએ ત્યારે એ દિવસો દરમિયાન આપણને સમજાય છે, કે હકીકતે તો એ વસ્તુની જરૂર જ નથી. બાળકોને બધું જ તુરંત આપવાથી એમનામાં અધીરાઈ વધે છે અને વસ્તુ ન મળતાં ગુસ્સો અને ચિડીયાપણું વધે છે.

૩) બાળકની બચતને પ્રોત્સાહન આપીએ

બાળકોને અઠવાડિયે આપવામાં આવતો ખિસ્સા ખર્ચ ૧૦ દિવસે કરીએ તો ? તો એમને ૧૦ દિવસ સુધી પોતાની પોકેટ મનીનું વ્યવસ્થાપન કરવું પડશે. ક્યારેક પ્રયોગ માટે અઠવાડિયાને બદલે દર બે દિવસે એને પૈસા આપવા. તમે પ્રયોગ દ્વારા જાણી શકો કે તમારાં બાળકની ખર્ચ કરવાની કે બચત કરવાની ટેવ કેવી બની રહી છે. જ્યારે બાળકને બચત કરતાં શીખવીએ ત્યારે એ પ્રક્રિયાને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે આપણે પણ એની બચતમાં આપણું પ્રદાન ઉમેરીએ. ઉદાહરણ તરીકે બાળક ૧૦ રૂપિયાની બચત કરે તો આપણે એમાં ૫ રૂપિયા ઉમેરીએ. થોડા મોટા બાળકો માટે બેંકમાં સેવિંગ ખાતું પણ ખોલાવીએ જેથી બાળક માટે આર્થિક વ્યવસ્થાપન શીખવા માટેનો એક મોટો પ્રયાસ શરૂ થઈ જશે. બાળક બેંક પર આવતું-જતું થાય ત્યારે અનેક બાબતો શીખવા લાગશે. જેમ કે વ્યાજ કોને કહેવાય, બેંક સ્ટેટમેન્ટ કેવી રીતે જોવાય, ATM મશીનનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરાય, અને સૌથી અગત્યનું બેંકના કર્મચારીઓ સાથે કેવી રીતે વાત કરાય.

૪) આર્થિક ભૂલોની ચર્ચા કરીએ.

મોટેરાઓ માટે પોતાની આર્થિક ભૂલ કબૂલવી અને

સૌને કહેવી એ ખરેખર મુશ્કેલ છે પણ અશક્ય નથી. આપણે અગાઉ જોયું કે ભારતમાં ઓનલાઈન શોડની સંખ્યા લાખોમાં છે. સમાચારપત્રોમાં કે ટીવીમાં આવા બનાવોની વિગતો આવ્યા જ કરે છે. તો બાળકો સાથે એની વાતો કરીએ. રીઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા એક સરસ પહેલ કરવામાં આવી છે જેમાં ‘‘રાજુ અને ૪૦ ચોર’’ નામની સુંદર કોમિક વાર્તાની ચોપડી તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ ચોપડીમાં ચિત્રો અને વાર્તા દ્વારા આપણે ઓનલાઈન શોડનો શિકાર થતાં કેવી રીતે બચી શકીએ તેનાં ઉદાહરણો આપવામાં આવ્યા છે. (આ પુસ્તિકા ઓનલાઈન ફ્રીમાં ડાઉનલોડ કરી શકાય છે. તો દેર કિસ બાત કી... ગૂગલ કરો મારા વાલીડા...!) બાળકો ક્યારેક કોઈ નાની આર્થિક ભૂલ કરે ત્યારે એના પરિણામોની ચર્ચા કરીએ, એવું કેમ થયું એનું પૃથક્કરણ કરીએ અને એનામાં પણ એ સમજ વિકસે એવો ચિંતન અવકાશ એમને આપીએ...

૫) બાળકોને બજારમાં મોકલીએ.

બાળકોને બજાર સાથે જોડતી વખતે આપણે સજાગપણે કેટલીક બાબતો જોવી જોઈએ. જેમ કે એક માતા બાળકને મોલમાં લઈ જાય છે, ખરીદી કરીને બીલ ચૂકવવા જાય છે અને કાર્ડ સ્વાઈપ કરીને અથવા તો ઓનલાઈન પૈસા ચૂકવે છે ત્યારે સાથે રહેલ બાળકને એમ જ લાગે છે કે વસ્તુ ખરીદવી તો ખૂબ સહેલી છે એટલે હું જે કુહું એ મમ્મી મને કેમ નથી લઈ આપતી ? આમાં તો માત્ર એક પ્લાસ્ટિકનું કાર્ડ જ ઘસવાનું છે. એટલે આ બાળક મોલમાં જ ધમપછાડા શરૂ કરે છે એટલે ઘરમાં પૈસા કેવી રીતે આવે છે એની સ્પષ્ટ સમજ મળે એ માટે ક્યારેક માતા-પિતા જ્યાં કામ કરે છે એ જગ્યા જોવા અને કામ દેખાડવાનો એક દિવસ રાખી શકાય. થોડાં મોટા થતાં બાળકોને શાકભાજી, સ્ટેશનરી અને નાસ્તા જેવી બાબતો સ્વતંત્ર રીતે ખરીદી કરવા માટે મોકલવા જોઈએ. આમ કરવાથી તમે જોશો કે બાળકો પૈસાને સાચવતા, વસ્તુને સાચવીને લાવતા, હિસાબ કરતા તો આવડશે જ અને જે દુનિયામાં એને આગળ જઈને આ બધું જ કરવાનું છે એનો પરિચય કેળવશે.

પૈસાનું વિજ્ઞાન માત્ર આર્થિક નથી પણ મનોવૈજ્ઞાનિક છે. પ્રત્યેક આર્થિક બાબત સાથે નિર્ણયો લેવાની પ્રક્રિયા જોડાયેલી છે. બાળકોને આર્થિક વ્યવસ્થાપન શીખવવાનો હેતુ સ્પષ્ટ નિર્ણય લેતા શીખવવાનો છે, લીધેલા નિર્ણયના પરિણામોનું અનુમાન કરતાં શીખવવાનો છે. બદલાતા સમય સાથે પૈસા સાથે જોડાયેલ સંબંધોની જટિલતા સમજાવવાનો છે અને સાથોસાથ નિરાંતે ઊંઘ આવે એ માટે પૈસાને મગજમાં કેમ ઘૂસવા ન દેવો એ જાદુ પણ શીખવવાનો છે.

-વિશાલ ભાદાણી

સફળ નાણાકીય આયોજન માટેનાં સૂચનો

૧) નાણાકીય આયોજન અને તેટલું જલ્દી કરો : નાણાકીય આયોજનમાં વિલંબ કરવો તે તમારી લાંબાગાળાની નાણાકીય તંદુરસ્તી માટે હાનિકારક સાબિત થઈ શકે છે. જ્યારે આગ લાગે ત્યારે ફૂવો ખોદવાની વૃત્તિ ટાળો.

૨) ઉડાઉ જીવનશૈલીથી દૂર રહો : એક વાત હંમેશા યાદ રાખો; ઉધારી કરીને ઘી ન પીવાય, લોન લઈને કે ઉછીના પૈસા લઈને મોજ ન કરાય, તે થોડા સમય માટે આનંદ આપે છે. પણ લાંબાગાળે નુકસાન કરે છે.

૩) ક્રેડિટ કાર્ડનો વધુ પડતો ઉપયોગ ટાળો : અત્યંત આવશ્યક હોય તો જ ક્રેડિટ કાર્ડનો ઉપયોગ કરો. ક્રેડિટ કાર્ડ પર મળતી લોભામણી ઑફરોનો લાભ લેવા માટે તેનો ઉપયોગ ન કરો.

૪) બીજાઓ સાથે સરખામણી ન કરો : મોંઘી કાર, મોંઘા ઈલેક્ટ્રોનિક સાધનો અને મોંઘી જીવનશૈલી તમને ધનવાન હોવાનો દેખાડો કરવામાં કામ લાગે, પણ ખરેખર તેનાથી તમે પૈસાદાર થઈ નથી જતા. તેથી ખોટા ખર્ચાઓ કરતાં બચતને મહત્વ આપો. તમારી આવકને યોગ્ય જગ્યાએ રોકો.

૫) દર મહિને આવકના ૫ થી ૧૦ ટકા બચાવો : નાણાકીય આયોજનનું પહેલું પગથિયું છે બચત. દર મહિને બચત કરી તેનો સંકટ સમયની સાંકળ તરીકે ઉપયોગ કરો.

૬) જે નાણાકીય રોકાણોમાં આપણી આંધ ન હોય તેને ટાળો : તમને જે રોકાણના ફાયદા ગેરફાયદાની ખબર જ ન હોય તેવા રોકાણમાં ન પડશો. છતાં તમારે તેમાં રોકાણ કરવું હોય તો સારા નાણાકીય સલાહકારનો સંપર્ક કરો. ઈન્વેસ્ટમેન્ટ કરવામાં સાવધાની રાખો.

૭) વીમો ફરજિયાતપણે ઉતરાવો : વીમો એ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ નથી, પણ તમને અને તમારા પરિવારને સંકટ સમયનો સામનો કરવા માટેનું કવચ આપે છે. દરેક જીવનવીમો, એક્સિડન્ટ વીમો, હેલ્થ ઈન્સ્યોરન્સ ફરજિયાતપણે લેવો જ જોઈએ.

૮) લાંબાગાળા માટે ઈન્વેસ્ટમેન્ટ કરો : લાંબાગાળાના ઈન્વેસ્ટમેન્ટથી વ્યાજ ઉપર પણ વ્યાજ મળતું રહે છે. બચતનો મોટો ભાગ આ રીતે લાંબાગાળાના ઈન્વેસ્ટમેન્ટ માટે ઉપયોગમાં લો.

૯) તમારી નાણાકીય વ્યૂહરચનાનું નિયમિત રીતે પુનઃમૂલ્યાંકન અને સમીક્ષા કરતા રહો : તમારી નાણાકીય વ્યૂહરચના ગમે

૯) તેટલી મજબૂત હોય, પણ તમે તેનો અસરકારક રીતે અમલ ન કરો અથવા તે કોઈ ભૂલભરેલા નાણાકીય નિર્ણય પર આધારિત હોય તો તમે નુકસાનમાં ઊતરી શકો છો. વ્યૂહરચનાનું મૂલ્યાંકન કરતા રહો.

● પુનઃ મૂલ્યાંકન સમયે આપણા નાણાકીય ધ્યેય બદલાઈ પણ શકે છે. દાખલા તરીકે ક્યારેક તમને એવું લાગે કે મોંઘી કાર ખરીદવા કરતાં સંતાનોનું ભણતર વધુ મહત્વનું છે. કાર ખરીદવી તે તમારું અગાઉનું ધ્યેય હતું પણ તેમાં ફેરફાર કરવો પડે.

● સમીક્ષા કરવી : આપણે વર્તમાન સ્થિતિની સમીક્ષા કરી આપણા ધ્યેયોની અગત્યતામાં ફેરફાર કરી શકીએ છીએ. તે માટે સમયાંતરે આપણી વર્તમાન નાણાકીય સ્થિતિનો ક્યાસ કાઢવો જરૂરી છે.

૧૦) પતિ-પત્નીએ એકબીજાં સાથે તમારી નાણાકીય વ્યૂહરચના વિશે ચર્ચા કરવી જોઈએ : તમારા નાણાકીય ધ્યેયો વિશે પરસ્પર તંદુરસ્ત ચર્ચા કરો. તમારાં પત્ની કમાતાં ન હોય તો પણ તેમના અભિપ્રાય લેવા જરૂરી છે, કારણ કે કેટલાંક સામાજિક પાસાંઓની પુરુષો કરતાં તેમનામાં વધુ સૂઝ હોય છે.

૧૧) બદલાવ માટે તૈયાર રહો : જીવન અનેક આશ્ચર્યકારક ઘટનાઓથી ભરેલું છે, તેથી કોઈપણ આકસ્મિક પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે માનસિક રીતે, નાણાકીય રીતે તૈયાર રહો.

૧૨) નાણાકીય બાબતો વિશેનું વાંચન જરૂરી છે : વર્તમાનપત્રો, મેગેઝિન, બ્લોગ અને સોશિયલ મીડિયાના સંપર્કમાં રહી છેલ્લામાં છેલ્લી નાણાકીય જાણકારી મેળવતા રહો. પોતાની લાઈબ્રેરીમાં નાણાકીય બાબતો પર લખાયેલાં પુસ્તકો પણ રાખો.

૧૩) લાગણીવેડાથી દૂર રહો : ક્યારેક આપણે લાગણીથી દોરાઈને નાણાકીય નિર્ણયો લઈએ છીએ, જેને કારણે આપણે નાણાકીય ખોટ ભોગવવી પડે છે. જેથી વર્ષો જૂના માનવીય દોષોથી દૂર રહો જેમ કે કામ, ક્રોધ, મોહ, મદ, લોભ, અને ઈર્ષ્યા.

૧૪) આત્મવિશ્વાસ જરૂરી છે : તમારો રોલ કોઈ બીજા ભજવી ન શકે તેથી નાણાકીય બાબતે જે કંઈ કરવાનું છે તે તમારે જ કરવાનું છે. તમે જ સાચા નિર્ણય લઈ શકો જે માટે નાણાકીય બાબતોનો ઊંડો અભ્યાસ કરો.

પુસ્તક : Moneyworks (અભિજીત કોલપકર)

ઉછેરના દરેક તબક્કે બાળકોને કઈ બાબતે જાગૃત કરવાં ?

૩ થી ૫ વર્ષ :

- ◆ કરન્સી-ચલણની ઓળખ, ચલણી નોટ કે સિક્કાની ઓળખ કરાવવી
- ◆ પિગી બેંક બનાવવી
- ◆ પૈસાનું મહત્વ અને નાના નાના નાણાકીય વ્યવહારો

૬ થી ૧૦ વર્ષ :

- ◆ નજીકની દુકાનોમાં ઉત્પાદનના ભાવોની સરખામણી
- ◆ બેંક અકાઉન્ટ એટલે શું તેની સમજ
- ◆ ઘરનાં નાના -મોટા ખર્ચા વિશેની જાણકારી
- ◆ ડેબીટ-ક્રેડિટ કાર્ડનાં સારા-નરસાં પાસાં
- ◆ બાળકના નામે બેંકમાં ખાતું ખોલાવવું

૧૧ થી ૧૩ વર્ષ :

- ◆ બચતનું મહત્વ - એક એક પૈસો મહત્વનો છે એવી સમજ
- ◆ પૈસા ખર્ચતા પહેલાં વિચારતા શીખવો, રૂપિયો બચાવ્યો એ એક રૂપિયો કમાયા બરાબર છે.
- ◆ અલગ અલગ પ્રકારના બેંકવ્યવહાર સમજાવવા

૧૪ થી ૧૮ વર્ષ :

- ◆ ઇન્વેસ્ટમેન્ટનો અર્થ સમજાવો. તેનું મહત્વ સમજવું
- ◆ સંતાનો દ્વારા પોતે કરેલી બચતનું રોકાણ કરવા માટે તેમને પ્રેરણા આપવી.
- ◆ ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજનું મહત્વ

૧૮ વર્ષથી ઉપર :

- ◆ સંતાનોને પોતાના ડેબીટ કાર્ડનો ઉપયોગ કરવા દેવો
- ◆ નેટ બેન્કિંગ અને મોબાઇલ બેંકનાં ભયસ્થાનો સમજાવવા
- ◆ નાણાકીય આયોજનનું મહત્વ સમજાવવું

જે વ્યક્તિ શીખવાનું છોડી દે છે તે વૃદ્ધ જ છે. ભલે પછી તે
૨૦ની ઉંમરની હોય કે ૮૨ ની. જે શીખતા રહે છે તે જ યુવાન રહે છે. -
- હેનરી ફોર્ડ

જીવનના અનેક તબક્કે થતી નાણાકીય ભૂલો

૨૫ વર્ષની ઉંમર :

- ◆ નાણાકીય સાક્ષરતાનો અભાવ
- ◆ લોનના હપ્તા ભરવા બાબતે ગંભીરતાનો અભાવ
- ◆ નિવૃત્તિના આયોજનને હળવાશથી લેવું.
- ◆ ઇન્વેસ્ટમેન્ટનું મહત્વ ન સમજવું
- ◆ ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ વિશે સમજણનો અભાવ

૩૦ વર્ષની ઉંમર :

- ◆ બિનજરૂરી અને મોંઘી વસ્તુઓ પર ખર્ચ કરવો
- ◆ વગર વિચાર્યે ઇન્વેસ્ટમેન્ટ
- ◆ ટૂંકી દૃષ્ટિના નાણાકીય અભિગમો
- ◆ બિનજરૂરી મોટા ઘરની ખરીદી
- ◆ પોસાય નહીં તેવા મકાનોમાં ઇન્વેસ્ટમેન્ટ

૪૦ વર્ષની ઉંમર :

- ◆ કારકિર્દી કે નોકરી ન છોડવાની જીદ
- ◆ ક્રેડિટ કાર્ડ પર દેવું વધી જવું
- ◆ વિલ ન બનાવવું, એમ વિચારવું કે હજુ સમય છે.
- ◆ નિવૃત્તિ જીવન માટે પૂરતા પૈસાની વ્યવસ્થા ન હોવી

૫૦ વર્ષની ઉંમર :

- ◆ નિવૃત્તિના આરે આવ્યા હોવા છતાં બિનજરૂરી ખર્ચ વધારતાં જવું.
- ◆ નિવૃત્તિ માટેની બચતને જેમતેમ વાપરી નાખવી.
- ◆ મોટી લોન ચૂકવતાં પહેલાં નાની લોન ચૂકવવી.
- ◆ નિવૃત્તિ પછીના ખર્ચ વિશે ગંભીરતાનો અભાવ

VASISHTHA GROUP OF SCHOOL

શ્રી વસિષ્ઠ વિદ્યાલય, વાવ.

ગુજરાતી માધ્યમ / દ્વિભાષી માધ્યમ

જી.કે.જી. થી ધો. ૧૨ સાયન્સ /કોમર્સ

☎ 02621 255551/3 ☎ 91734 02809 / 91733 15555

VISIT US : vasishtha.net

વસિષ્ઠ જેનેસિસ સ્કૂલ, બાબેન.

ગુજરાતી માધ્યમ

ધો. ૫ થી ધો. ૧૨ સાયન્સ

☎ 02622 225542/43 ☎ 91576 44555

Visit us : vasishthagenesisschool.net